

Toimetaja veerg

Seekordne Idakiri on Hiina poole kaldu. Üheksast artiklist viis käsitlevad tänapäeva Hiina poliitika ja ideoloogia teemasid. Arvestades praegust geopoliitilist olukorda maailmas ning autoritaarse kommunistliku suurriigi Hiina Rahvavabariigi nüüdseks juba varjamatut ambitsiooni „võtta üle“ maailmakorra kujundamine ja juhtimine enda reeglite järgi, on teema aktuaalsus mõistetav. Rõõmu teeb, et ka Eestis on kasvanud üles uus Hiina-asjatundjate põlvkond, kes ütleb kõrgel teaduslikul tasemel sõna sekka ja on oma uurimuste avaldamiseks valinud Idakirja.

Avaartiklis analüüsib Tallinna Ülikooli külalislektor Katja Koort Hiina Rahvavabariigi välispoliitika kaht viimase aja tähtsamat diskursust — „Hiina tsivilisatsioon“ ja „Hiina eripäradega suurriik“ —, mida HRV juhtkond oma retoorikas tihti kasutab, põhjendades Hiina ambitsiooni ja „ajaloolist õigust“ naasta maailma juhtriigi kohale. „Xivilisatsioon“ on saanud selle poliitika ajakirjanduslikuks märksõnaks, vihjates Hiina juhi Xi Jinpingi rollile uue poliitika käilakujuna.

Tartu Ülikooli analüütik Urmas Hõbepappel on uurinud Hiina netikasutajate arvamusi ja postitusi Hiina-Venemaa suhete kohta ning näitab, et kuigi HRV ametlik poliitika käsitleb Venemaad strateegilise partnerina, on rahva suhtumine sellesse kahetine. Ühelt poolt nähakse Venemaas praegu olulist liitlast, et moodustada ühine vastukaal „Ameerika imperialismile“. Teisalt – eeskätt ajaloo valguses – peetakse Venemaad Hiina suhtes pigem vaenulikuks riigiks, mis on viimaselt röövinud ulatuslikke maa-alasid Ida-Siberis, ja sotsiaalmeedias nõutakse isegi nende tagastamist.

TLÜ külalisteadur Leslie Leino esitab oma artiklis HRV kunagise de facto liidri ja „majandusreformide peaarhitekti“ Deng Xiaopingi 1983. aasta kõne analüüsi, mis keskendus „turgutust vajavale ideoloogiarindele“. Artikkel tõestab, et läänes pikka aega reformaatori ja Hiina avajana

positiivse kuvandiga Dengi algatatud reformide tegelik eesmärk ei olnud Hiina demokratiseerimine, vaid Kommunistliku Partei võimu säilitamine ja tugevdamine. Analüüsitud kõne tuumaks oli vastuseis „vaenulikule“ ja Hiina jaoks sobimatule lääne ideoloogiale, mis oli Dengi arvates tollal imbinud ohtlikult paljude parteiliikmete mõtetesse ja mille vastu ta kutsus üles resoluutselt võitlema.

Järgmises artiklis uurib Rando Künnapuu Hiina Kommunistliku Partei varjatud koostööd Hiinas ametlikult keelatud heterodoksse usuliikumise Yiguandaoga. Kahe Hiinas toimunud templiriituse (vastavalt 2014. ja 2016. aastal) meediakajastuste analüüs toob välja, et Taiwanis tegutsevate Yiguandao rituaalimeistrite kutsumine riitusi läbi viima oli seotud HKP ning Taiwanis tol hetkel võimul olnud Kuomintangi partei Hiina ja Taiwani lähenemispoliitikaga. Selles mängus kasutati ära usuliikumist, mis püüdis riitustel osalemisega oma legitiimsust tugevdada.

Eelmise teemaga haakub ka Eesti Kirjandusmuuseumi vanemteaduri Ave Goršiči ülevaateartikkel Hiina 20. sajandi folkloristika ajaloost. Autor näitab, et Hiinas oli folkloori kogumine ja folkloristika kui distsipliini esiletõus seotud rahvusliku eneseteadvuse kasvuga. Maoistlikul perioodil rakendati folkloori kommunistliku ideoloogia teenistusse, käsitledes seda kui rahvamasside meelsuse väljendajat ja mõjutamise vahendit. Tänapäeva ja tuleviku kontekstis tõuseb esile vaimse kultuuripärandi poliitika, mis on andnud folkloristikale uue kõlapinna, kuid sidunud selle samal ajal tihedalt riikliku kultuuripoliitika, päranditööstuse ja identiteediloomega.

Käesolevas numbris esindatud mitte-Hiina teemaliste artiklite rea avavad vanameistrite Tarmo Kulmari ja Henn Kääriku kaalukad kaastööd. Esi-mene neist jätkab juba varasemates Idakirjades alustatud 17. sajandi Peruu-Hispaania krooniku Inca Garcilaso de la Vega teose peatükkide kommenteeritud tõlgete avaldamist. Seekord saame lugeda hispaanlaste-eelse inkade riigi keisri Inca Pachacutec Yupanqui kehtestatud seadustest ja moraalinormidest. Henn Käärik aga vaatleb antiikmaailma kuulsaima väejuhi Hannibal Barca võitlust Rooma vastu Ida-Lääne vastasseisu võtmes. Range allikakriitilise lähenemisega esitab ta uue vaate Teise Puunia sõja tähtsündmustele, seades kahtluse alla Hannibali kaotuse Zama lahingu ja selle lahingu toimumise üldse.

Usundiloolase ning koreograafi ja tantsija Saile Johanna Langsepa artikkel annab ülevaate India klassikalise tantsustiili bharatanāṭyam'i

kujunemisest India religioosses kontekstis. Klassikaliste etenduskunste ja tantsu käsitlevate tekstide ning tänapäeva tantsupraktikate analüüsi põhjal uuritakse sakraalse ja sekulaarse läbipõimitust templitantsust väljakasvanud lavatantsu esitustes. Seda näitlikustatakse kaasaegse koreograafi ja tantsija Rukmini Vijayakumari loomingu kaudu.

Artiklite osa lõpetab vabakutselise uurija Erika Aderi essee Nepali laps-jumalanna Kumārī institutsioonist ja kultusest.

Raamatuarvustuse rubriigis kirjutab Igor Kotjuh Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi (EAO) liikme, veterandiplomaadi ja kultuuriloolase Artur-Erik Laasti kogumikust „Memorandum“, mis ilmus autori omakirjastamisel tema 80. sünnipäevaks.

Sellest numbrist saab lugeda ka Märt Läänemetsa koostatud juubelijuttu EAO kauaaegse liikme, helilooja, rännumehe ja orientalisti Peeter Vähi 70. sünnipäeva puhul ning usundiloolase ja assürioloogi Amar Annuse järelehüüet EAO auliikmele, maailmakuulsale võrdleva mütoloogia uurijale Jaan Puhvelile. Nagu tavaliselt, lõpetab EAO aastaraamatu viimase aasta jooksul eesti keeles ilmunud idateemalise kirjanduse ülevaade.

Uudsena avaldab Idakiri seekord ka pilte. Numbrist leiab nelja eesti prominentse orientalisti portreemaalide reprod, autoriteks tuntud eesti kunstikud: Professor Tarmo Kulmari portree (Ilmar Kruusamäe 2025), Artur Laast (Leho Rubis 2024), Märt Läänemetsa portree (Kristina Viin 2022), Indrek Ude portree (Sirje Piir 2016).

Märt Läänemets

Toimetaja